

AB ve Türk Tarımı

Avrupa Birliđi; gelişmekte olan ÷lkelerdeki dūřuk üretim maliyetleriyle rekabet edebilmek için gerekli katma değere ulaşmak adına Avrupalı çiftçilerin ürettikleri yiyecek ve içeceklerin kalitesini nasıl artırbileceklerine ilişkin bir tartişma dōnemi içinde.

Birlik, küresel finans krizinin patlak vermesinden çok önce dikkat çektiği küresel gıda krizinin önlenmesine yönelik çalışmalar yapıyor. Bu çerçevede bir yandan tarımdaki rekabet unsurlarının Őeffaflařması ve üçüncü ÷lkelerle yapılan ticaret düzenlemelerinin gözden geçirilmesi üzerinde durulurken, diğer yandan da tarım ürünlerinin sağlıklı ve hijyenik ortamlarda üretim ve dağıtımının yapılmasına önem verilip ve organik tarımı teşvik ediliyor.

Yakın bir zamanda yayınlanan “Yeşil Kitap”, tarım sektöründe faaliyet gösterenleri ve tüketicileri AB tarım politikası konusunda değerlendirme yapmaya davet ediyor ve etkinliği artırıcı önlemlere olan ihtiyaca dikkat çekiyor. Avrupalı uzmanlar, hammadde fiyatları yüksek olduğunda, artan uluslararası rekabet ve üretim hacminin artırılması amacıyla ortaya çıkan baskı ortamı sebebiyle standartların düşmesini bir bahane olarak görmemesi konusunda fikir birliği içinde. Uzmanlar, önemli olanın tüketici beklentilerinin karşılanmasının olduğu üzerinde duruluyor.

Avrupa Birliği, kimyasallarla yapılan tarımsal üretimin karşısında durarak organik tarıma yönelmesi gerektiği konusunda konsensus içinde. Organik tarım konusu, son yıllarda Türkiye'nin de tarım gündeminde yer alıyor.

Organik tarım, ekolojik sistemde hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik çevreye ve insana dost üretim sistemi olarak tanımlanıyor. Organik tarım, sentetik gübre ve zirai ilaç kullanımını yasaklamasının yanında, organik ve yeşil gübreleme, ekim nöbeti, toprak muhafazası, bitkinin direncini artırma, parazit ve predatörlerden yararlanmayı ve bütün bu işlemlerin kapalı bir sistem içerisinde yürütülmesini amaçlayan ve bununla birlikte; insana ve çevreye verilen zararın azaltılmasını sağlayan alternatif tarımsal bir sistem. Bu nedenle gerek Avrupa'da, gerekse dünyanın geri kalanında olduğu gibi Türkiye'de de organik tarıma doğru bir yönelim meydana gelmiş durumda. Organik tarım sayesinde daha az dış kimyasal girdilerin kullanılmakta, gelecekte sağlıklı nesiller ve doğal çevre hedef alınıyor.

Türkiye'nin Tarım alanında AB'deki Yeri

Türkiye'de 80'li yıllarda Avrupalı alıcılardan gelen talep doğrultusunda kuru üzüm ve incir üretimiyle başlayan organik tarımın önemi her geçen gün daha iyi anlaşılıyor. Sektör AB'ye uyum çalışmalarının da etkisiyle gelişme sürecine girdi ama organik tarımı bilen ziraat mühendisi sayısının az olması sıkıntı yaratıyor. AB sürecinin de etkisiyle gelişen organik tarım, istihdamı da peşinden sürükleyecek.

Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO) verilerine göre Türkiye'de organik tarım ilk olarak 1980'li yılların ortalarında Avrupalı alıcılardan gelen talepler doğrultusunda, kuru üzüm ve kuru incir üretimiyle başlamış. 1990'lı yılların başında organik tarımla üretilen ürün sayısı 8'e çıkabilmiş. Ürün çeşitliliği ve üretim miktarı yurtdışından gelen taleplere bağlı olarak gelişme göstermiş ve 1990'dan sonra artış göstermiş. 2004 yılında 12 bin 806 üretici, 174 adet ekolojik ürünü üretir hale gelmiş.

Türk Organik Tarım Sanayii, Günümüzde, 200'den fazla ürünle iç ve dış pazarda kendine yer arıyor.

Bu artış yeterli olmamakla birlikte en azından ülkemizde organik tarımın artması sektörde istihdam edilecek kişi sayısını arttıracığından organik tarımla birlikte yetişmiş işgücüne olan talep de artacak. Bu mezun olmuş ve olmaya devam eden iş bulamama korkusu yaşayan meslektaşlarımız adına sevindiricidir. Organik Tarımı Geliştirme Projesinin Ulusal Koordinatörü ve Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği Başkanı Victor Ananias, sektörde vasıflı ziraat mühendislerine ihtiyaç olacağını vurguluyor.

Ananias konuyla ilgili olarak görüşlerini şöyle özetliyor: "Türkiye'de çiftçilerle anlaşılabilir üretim yapan ve ürünleri ihraç eden firmalar kendi danışmanlarını yetiştirdi. Fakat bugün yeni bir ekolojik tarım projesine başladığımızda ya da herhangi bir insan üretimini ekolojik tarıma geçirmek istediğinde danışmanlık alacağı bağımsız danışmanlar bulamıyor. Böyle bir güçlük var. Bugün, ekolojik tarımın kürsüsü yok, bir tane meslek okulu dışında özel bir kurum yok. Ziraat fakültelerinde bir takım dersler ve bazı tez çalışmaları var. Bunlar da yeteri kadar uzman ortaya çıkarmak için yeterli değil. Bu konuda uzmanlaşma, piyasanın talebiyle artacak. İç pazar bu konuyu hareketlendirecek bir alan." Ananias, ekolojik tarımın kıymetli istihdam yarattığını da vurguluyor ve "Ekolojik tarım, Türkiye'nin, işsizlik sorununu çözemediği bir nüfusun üzerinde böyle bir şans yaratıyor, bu da çok önemli."

Genele baktığımızda AB ülkeleriyle karşılaştığımızda Avrupa Ülkelerinde ekolojik tarımın bu denli hızlı gelişmesinde 2078/92 tarih ve sayılı ortak tarım çerçevesinde alınan kararlar etkili olmuştur. Ekolojik üretim 1988 yılında AB ve EFTA (European Free Trade Association) ülkelerinde 85.337 tarım işletmesi ile 2 milyon hektara ulaşmıştır. Bunun yanında Ülkemizde organik tarım arazilerimizin toplam tarım arazilerine oranı sadece yüzde 0.14, organik üretim yapan çiftçi sayımız ise toplama oranla yüzde 0.09. Bu oranlar İngiltere, Finlandiya, İtalya, ABD ve Avustralya gibi ülkelerde yüzde 7'lere varabiliyor. Avrupa'da organik ürünlerin cirosu yıllık 14 milyar euro civarında.

Ekolojik tarım sisteminde yetiştirilen ürünlerin pazarlanması özellikle iç piyasa için yeni ve belirsiz bir konudur. Konunun yeni olması nedeniyle yeterli tarımsal yayım çalışmaları ve eleman bulunmaması ekolojik tarımın diğer olumsuz yanlarıdır. Bu olumsuz tabloyu aşmak Ziraat Mühendisi olarak bizlerle mümkün.

AB Uyum Sürecinde Türkiye'nin Tarım Politikası ve Eksikleri

Birlik içerisinde de önemli bir tartışma konusu olması sebebiyle tarım sektörü Türkiye'nin AB'ye uyumu çerçevesinde en kapsamlı biçimde ele alınması gereken politika alanıdır. Topluluk müktesebatının hacim olarak önemli bir kısmını kapsayan bu alandaki oldukça karışık uygulamaların üstlenilmesi çok önemli.

Türkiye'nin nihai hedefi Türk tarımının Avrupa Ortak Tarım Politikası'na tam uyumun sağlanmasıdır. Ancak, Topluluk sistemine uygun yeterli bir altyapı oluşturulmadan, Ortak Tarım Politikasının Türkiye'de uygulanması mümkün

olamayacaktır. Bu itibarla, uyumun aşamalı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin önündeki engellerin başında altyapı sorunu gelmektedir. Altyapının geliştirilmesine ilişkin çalışmalar, Türkiye tarım sektörünün idari yapısından, üretim, tüketim, fiyat ve pazar politikalarına, verimlilik ve rekabetten, kırsal, bölgesel ve çevresel kalkınma politikalarına kadar geniş bir alanı içermektedir.

Ortak Tarım Politikasına uyum sürecinin önemli unsurlarından birini Çiftçilere Yönelik Doğrudan Gelir Desteği uygulaması oluşturmaktadır. Türkiye'de, Çiftçilere Yönelik Doğrudan Gelir Desteğine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı 1 Mart 2000 tarihinde çıkartılmıştır. Bu çerçevede, Adıyaman, Ankara, Antalya ve Trabzon illerinde pilot proje uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar dikkate alınarak, sistem 2001 yılından itibaren tüm yurt genelinde yaygınlaştırılmıştır.

Türkiye'de çiftçilerin kooperatifler şeklinde teşkilatlanmasını sağlayabilecek hukuki altyapı mevcuttur. Ancak, AB normlarına uygun Tarımsal Üretici Birlikleri Mevzuatı henüz bulunmamaktadır. Bu bağlamda, Başbakanlığa sevk edilmiş bulunan, üretici birliklerinin AB normlarına uygun bir şekilde teşkilatlanmasına imkan tanıyacak olan Tarımsal Üretici Birlikleri Kanun Tasarısının yasalaşması sağlanmalıdır. Söz konusu yasa tasarısı üretimden pazarlamaya kadar uzanan aşamalarda örgütlü çiftçi kesiminin desteklenmesini ve bu yönde teşvik önlemlerinin uygulamaya geçirilmesini öncelikli olarak hedeflemektedir.

Türkiye'nin önünde bir diğer engel ise tarım sektöründe var olan yetki dağınıklığıdır. Bu sorunun aşılması amacıyla, tarımsal destekleme politikalarının yeniden yapılandırılması ve tarımsal veri tabanı çalışmalarının yürütülmesi amacıyla kurulan ve sektörde görev alan kurumların üst düzey temsilcilerinden oluşan Tarımda Yeniden Yapılandırma ve Destekleme Kuruluna, özel sektör kuruluşları ile çiftçi örgütleri temsilcilerinin dahil edilmesi suretiyle etkinlik kazandırılması da öngörülmektedir.

Türkiye'nin korkusu

Önümüzdeki yıllar gerek Türkiye'nin tarım politikaları gerekse aktörleri için değişimin kaçınılmaz olduğunu gösterecek. Bir taraftan Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) küresel bazda tarım ticaretini bozucu destekleri kaldırmasına yönelik yaptırımları, diğer taraftan AB'ye tarımda uyum sürecinde mevcut politikaların devamı durumunda Türkiye'nin rekabet gücü olmayan ürünlerde elini zayıflatacak. Her iki sürecin aynı anda yaşanacağı dikkate alındığında Türkiye'nin en büyük endişesi, mevcut durumda gümrük duvarı ile koruduğu, yüksek maliyetle ürettiği ürünlerde ithalatçı durumuna düşme tehlikesidir.

Türkiye'nin DTÖ kararları çerçevesinde AB gibi gelişmiş ülkeler yerine menfaatleri için gelişmekte olan ülkelerle hareket etme mecburiyeti bu süreci daha da güçleştiriyor. Türkiye'nin gerekli önlemleri almaması durumunda özellikle hayvancılık, et ve süt gibi AB'nin rekabet üstünlüğü olan ürünlerde pazarını bu ülkelere kaptıracağı belirtiliyor. DTÖ Cenevre Kararları çerçevesinde de pazara girişte gümrük vergilerinin düşürülmesi ve tarife dışı engellerin sınırlandırılmasının hayvancılığın yanı sıra birçok ürüne de zarar verebileceği hesaplanıyor. Düşük

tarifeler belirlenmesi durumunda Türkiye'nin yüksek koruma uyguladığı ve Türk çiftçisinin gelirleri açısından önemli yer tutan şeker pancarı, çay ve muzda üreticilerinin önemli zararlar görebileceği öngörülüyor.

2004 Temmuz'unda alınan DTÖ Cenevre Kararları sonrası ve AB'den müzakere tarihi alınmasının ardından Türkiye'de tarım alanında köklü politika değişiklikleri yapılması gündeme geldi. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda yapılan ilk değerlendirmelerde, her iki süreç için de Türkiye'nin sonuçta kotalar üzerinden pazarlıklar yapacağı dikkate alınarak, "hassas" olarak nitelendirilen ürünlerin üretim miktarlarının yükseltilmesi gerektiği tespit edilmiştir. Özellikle hayvancılıkta Türkiye'nin rekabet gücünü artıracak politikaların uygulanması yönünde görüşler öne çıkmıştır.

Stratejik Belgeler

İlk belge 2006-2010 yıllarını kapsayan Tarım Stratejisi. Burada DTÖ'nün "Yeşil Kutu" destekleri olarak adlandırdığı tarım ürünleri üretim ve ticareti üzerinde direkt etkisi olmayan destekler öne çıkarılıyor. DTÖ bu desteklere bazı kriterler getirmekle birlikte dokunmuyor. Bunlar da; Genel Tarımsal Hizmet, Bölgesel ve Kırsal Kalkınma Destekleri, DGD ve Diğer Sosyal Destekler, Teknoloji ve Altyapı Destekleri, Hayvancılık Destekleri olarak adlandırılıyor. Stratejiyle yeşil kutu destekleri içinde yer alan DGD'nin payı yüzde 80'lerden yüzde 45'lere düşürülürken, bu destekler ABD ve Meksika'da olduğu gibi geniş bir ürün yelpazesine oturtularak sera, meyve ve sebze gibi dar alanlara farklı destekler verilmesi öngörüldü.

Prim desteklerinin payı ise yüzde 13'e çıkarıldı. Burada da prim desteğinin felsefesi cari üretimi desteklemek yerine, bir önceki yıl verim ve üretimlerini dikkate alarak üretimi hesaplama yoluyla prim verilmesi şeklinde değiştirildi. Bu durumda da mevcut halde Kırmızı Kutu'ya giren desteklerin 'Mavi Kutu' olarak nitelendirilen 'Alan ve Miktar Sınırlamaları Nedeniyle Yapılan Ödemeler' kapsamına girmesinin önü açıldı. Stratejide hayvancılık desteği yüzde 12 olarak öngörülürken, alternatif ürün, ÇATAK (Çevre amaçlı tarımsal alanların korunması), ürün sigortasına yüzde 5'er, kırsal kalkınma desteklerine ise yüzde 10 pay ayrıldı.

İkinci strateji belgesi olarak Türkiye AB ile tarımda kota pazarlıklarının yoğunlaşacağı 2013 yılına yönelik "Hayvancılık Stratejisi" uygulamaya konulmuştur. Pilot uygulaması Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde başlayan ve daha sonra ülke çapına yaygınlaştırılacak proje ile hayvancılık sektörüne belirli bir standart ve rekabet gücü kazandırılması öngörülüyor. Ayrıca strateji ile hayvancılığın tarım içindeki payı yüzde 25'den yüzde 38'e çıkarılarak, sektörün 2004 yılında yarattığı 9.6 milyar dolarlık katma değer 2013'te 16.4 milyar dolara çıkması hedefleniyor. Toplam üretim değeri ise büyükbaşta 1.8 milyar dolardan 3.5 milyar dolara, küçükbaşta ise 1.1 milyar dolardan 2 milyar dolara yükselecektir. Ayrıca kişi başına kırmızı et tüketimi yıllık 10 kilogramdan 16 kilograama çıkacak. Böylece hayvansal ürünlerde AB ile rekabet şansımız da artacaktır.

Stratejinin hayvan ıslahı, mera ve yem bitkilerinin geliştirilmesi, hayvan sağlığı, sektöre verilen kredilerin artırılması ile eğitim ve yayım olmak üzere 5 ayaktan oluşmaktadır. Et ve süt veriminin artırılmasına yönelik hayvan ıslahı çalışmaları içinde suni tohumlama ve embriyo transferine yoğunlaşılacak. Suni tohumlama özellikle

doğu bölgelerinde yaygınlaştırılacak, batı bölgelerinde ise hizmetin kırsal alana taşınması sağlanacak. Hayvan varlığının üstün vasıflı ırk haline getirilmesi için yüzde 13 olan suni tohumlama oranı yüzde 60'a çıkarılacaktır.

Stratejinin diğer ayağında ise hayvancılıkta girdi maliyetleri aşağı çekilecek. Bu amaçla yem bitkisi ekim alanı 1.2 milyon hektar alandan 4.2 milyon hektar alana çıkarılacak, meralar ıslah edilecek. Bu kapsamda, yem bitkisi ekenlerin maliyetinin yüzde 30-40'ı desteklenecek. Bazı bölgelerde kaba yem üretimi selektif kredi kapsamına alınacak ve faizin yüzde 40'a varan oranı devlet tarafından karşılanacak ve mevcut durumda yılda 10 milyon tonluk verim 2013 de 25 milyon tona çıkacak. AB ölkelerinde dekar başına 560 kilogram ot alınan ancak Türkiye'de 80 kilogram ot alınabilen meralarda da ıslah çalışmalarına hız verilecek, dekar başına ot miktarı 200 kg'a çıkarılacak. Mevcut durumda sabit faizli işletme kredileri ve yatırım ve işletme kredileri verilirken, stratejinin uygulamaya konulmasıyla damızlık işletmeleri, büyük ölçekli işletmeler, tarım havzalarındaki yatırımlar, yem bitkileri üretimi, sertifikalı tohum üretim ve kullanımı, Ar-Ge yatırımları ve organik tarım yatırımları yeni kredi alanları olacak. Ancak görünen o ki, sağlıklı veri akışı halen sağlanmadığı için hedeflerin gerçeğe oranları tam anlamıyla tespit edilememektedir.

Yapılması Gerekenler

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecinde uyumlaştırması gereken ana politika alanlarından birinin tarım olduğu görülüyor. Yukarıda belirtilen ticarete yaşanan sorunlar, altyapı eksiklikleri ve benzeri engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik bir takım çözüm önerileri sunmak mümkün. Atılması gereken adımlar řu şekilde sıralanabilir:

- Köye Dönüş Projeleri desteklenmelidir.
- **Büyük eksikliği çekilen kırsal ve tarımsal veri tabanı oluşturulmalıdır.**
- Kırsal yerleşim planlaması yapılması ve köylerin yenilenmesi ve geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- **Tarımsal alan ve işletmelerin küçülmesi önlenmelidir.**
- Tarımsal işletmelerde fiziksel altyapı yatırımları geliştirilmelidir.
- **Toprak ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimi sağlanmalıdır.**
- Tarımsal sulama ağı yaygınlaştırılmalı ve etkin su kullanımı sağlanmalıdır.
- **Pazar ihtiyaçlarına göre üretim planlaması yapılmalı ve üretim çeşitlendirilmelidir**
- Bitkisel, hayvansal ve su ürünlerinin işleme, paketlenme, depolama ve pazarlama yapıları geliştirilmeli ve istihdam artırılmalıdır.
- **İşlemeli tarıma elverişli olmayan alanlarda küçükbaş hayvancılık, arıcılık faaliyetleri geliştirilmelidir.**
- Küçük ve orta ölçekli tarımsal sanayinin gelişmesi desteklenmelidir.

- **Yeterli ve güvenilir gıdanın temini için gerekli alt yapı geliştirilerek pazar etkinliği artırılmalıdır.**
- Sözleşmeli üretim yaygınlaştırılmalıdır.
- **Stratejik, ekonomik ve avantajlı ürünlerin üretimi artırılmalıdır.**
- Ürün borsaları kurularak fiyatların serbest piyasada oluşması sağlanmalıdır.
- **Organik ve iyi tarım uygulamaları desteklenerek yaygınlaştırılmalıdır.**
- İşletmelerin rekabet gücünün artırılması için üretim maliyetleri düşürülmeli, üretim üniteleri modernize edilerek girdilerin kalitesi artırılmalıdır.
- **Kırsal turizm geliştirilmelidir.**
- Eğitim ve yayım faaliyetleri güçlendirilerek yaygınlaştırılmalıdır.
- **Kırsal alanda eğitimin kurumsal ve yasal alt yapısı güçlendirilmelidir.**
- Mesleki eğitim faaliyetleri artırılmalıdır.
- **Detaylı temel toprak etüdleri ve arazi envanteri yapılarak "Entegre Arazi Kullanım Planları" hazırlanmalıdır.**
- Entegre Havza Yönetimi Programları geliştirilmelidir.
- **Ormancılık sertifikasyon sistemi yaygınlaştırılmalıdır.**
- Tarımsal üretimde çevre ile uyumlu girdi ve teknoloji kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.
- **Gen kaynakları korunarak muhafaza edilmelidir.**